

La difusió de l'esport entre la joventut catalana. Els Jocs Esportius Sant Jordi (1970-1980)

Josep Casanovas Prat i Joan Soler Mata

Universitat de Vic

Presentació

Durant la dècada que aplega els darrers anys del franquisme i els inicis de la transició democràtica a Catalunya i a Espanya, trobem en els Jocs Esportius Sant Jordi (1970-1980) el principal intent, dirigit des d'algunes institucions públiques, per difondre la pràctica de l'esport entre la joventut catalana. Organitzats inicialment per la Diputació de Barcelona amb l'estreta col·laboració dels ajuntaments de la província, els Jocs Esportius Sant Jordi eren una mena d'olimpiada per a escolars, amb periodicitat anual i seu itinerant, en la qual, a més de les competicions que enfrontaven diverses comarques i poblacions barcelonines, tenien molta importància els aspectes cerimonials de l'obertura i de la clausura. En l'àmbit de l'esport escolar i dels joves, al marge de les federacions esportives, els Jocs Esportius Sant Jordi representen la transició entre l'esport del règim franquista i el de la democràcia en un període històric emmarcat entre dues dates prou significatives. D'una banda, l'any 1970, any de l'inici dels Jocs, coincideix amb la promulgació de la Ley General de Educación, que constitueix un clar exemple de política educativa tecnocràtica i que, al capdavall, marcarà les pautes del tractament de l'educació física i l'esport a l'ensenyament obligatori ens els darrers anys del franquisme. Al final del període de celebració dels Jocs Esportius Sant Jordi, l'any 1980 representa a Catalunya el final de la transició política, amb les primeres eleccions al Parlament de Catalunya i els traspassos de serveis a la Generalitat de Catalunya de matèries tan importants com l'ensenyament i la cultura física i l'esport.

L'article vol analitzar el paper dels Jocs Esportius Sant Jordi des del punt de vista formatiu i d'organització i pràctica esportiva. L'anàlisi dels antecedents, del context i dels models esportius de l'època ens servirà per valorar les dimensions d'aquests esdeveniments esportius periòdics que, sens dubte, representen una aposta per una determinada manera d'entendre la pràctica esportiva entre la joventut i que, conjuntament amb l'esport promogut a les escoles des dels ajuntaments, són el principal antecedent dels jocs esportius escolars que es realitzen a Catalunya en l'actualitat. A la vegada, el repàs de la cronologia dels Jocs ens permet resseguir l'evolució política de la dècada i observar, des de l'òptica de l'esport escolar i juvenil, els canvis esdevinguts en l'orientació i el tarannà de les institucions.

La difusió de l'esport entre els joves en el context sociopolític espanyol de les dècades de 1960 i 1970

Al llarg de la història, l'esport i la joventut són dos conceptes estretament associats. El fet esportiu i la condició juvenil estan relacionats en totes les cultures fins al punt que, per motius diversos, la pràctica de l'esport s'identifica amb la imatge del jove. A més, l'esport i l'educació física tenen un valor formatiu que les diferents ideologies han utilitzat per a finalitats socials i polítiques, més enllà del pla estrictament educatiu. És evident que, des d'aquest punt de vista, la difusió de l'esport entre els joves té un paper rellevant com a fonament de la generalització de la pràctica esportiva.

La característica més evident de l'evolució de l'esport català i espanyol en els anys que ens ocupen és el canvi cap a un model tecnocràtic que perseguia l'eficiència, d'acord amb els plantejaments econòmics del "desarrollismo", i l'allunyament de la retòrica falangista segons la qual l'educació física i l'esport eren un instrument polític i ideològic al servei d'una concepció militarista de l'Estat i la societat. L'any 1956 la substitució, al capdavant de la Delegación Nacional de Deportes, del general Moscardó per José Antonio Elola Olaso és un exemple que personifica aquesta nova orientació que, malgrat tot, deixava l'educació física i l'esport sota l'organigrama de la Secretaría General del Movimiento i, per tant, sota el control polític del franquisme. Uns anys després, el relleu del càrrec en la persona de Joan Antoni Samaranch representarà un pas més en la direcció de modernització de l'educació física i l'esport a l'Espanya franquista, que havia sotmès aquestes activitats a una absoluta estatalització i rígida disciplina dels poders públics.¹

1. Vegeu CAZORLA, L. M. *Deporte y estado*. Barcelona: Labor, 1979.

El principal efecte d'aquest canvi és la promulgació de la Ley de Educación Física, el desembre de 1961, que definia les bases de la presència de l'educació física en l'ensenyament, marcava les línies de la formació dels professionals de l'educació física i dissenyava la política que calia seguir per recuperar l'evident retard en la construcció d'instal·lacions esportives adequades a la nova realitat social, cultural i econòmica. De totes maneres, el model que seguia la política esportiva espanyola era el model del feixisme italià des de 1924. Fins i tot algunes campanyes i eslògans com la que impulsà Joan Gich els anys 70, delegat nacional de Educación Física y Deportes, a través del conegut "Deporte para todos" tenen un clar precedent en l'experiència de *L'esport per a tothom* impulsada entre els anys 1927 i 1939 a la Itàlia feixista.

Aquest replantejament de l'educació física escolar, en el qual influí notablement José María Cagigal, primer director de l'INEF de Madrid, va propiciar una concepció de l'educació física integradora de la gimnàstica, dels jocs i dels esports. Així, educació física i esport no es consideraven dos mons diferenciats sinó activitats formatives complementàries i perfectament compatibles. Era la línia més estesa en els corrents gimnasticoesportius del segle XX, en els quals, seguint l'herència anglesa d'Arnold i la concepció olímpica de Coubertin, la gimnàstica i els esports tenien una presència paral·lela.

La Ley General de Educación, la llei Villar Palasí, de 1970 va suposar un reforçament d'aquesta tendència i una millor integració de l'educació física i esportiva en l'àmbit de la formació integral. L'educació física i l'esport ja no eren només un instrument al servei de la formació cívica i patriòtica com en el primer franquisme, sinó un àmbit educatiu amb finalitats i continguts propis que perseguia també una millora del rendiment en la pràctica esportiva al costat d'objectius educatius.

En el context europeu i internacional, durant la segona meitat de la dècada de 1960 i els primers anys 70 s'havia viscut una incorporació massiva a la pràctica esportiva i s'havia consolidat la condició de l'esport com a espectacle de masses a través de la difusió que en feien els mitjans de comunicació, però sobretot a través de la transmissió en directe per televisió dels esdeveniments esportius. El periodista Manuel Campo Vidal parla d'aquesta etapa com de "la fase en què s'imposa la *ideologia voyeurística o consumística* de l'esport",² a través de la consolidació de l'esport com a espectacle esportiu.

Paral·lelament al creixement esportiu a nivell sociològic, el moviment olímpic havia experimentat un canvi notable i un nou relleu a partir dels Jocs Olímpics de Roma de l'any 1960, de manera que els estudiosos afirmen que aquesta data és la que marca l'inici de l'esport contemporani i suposa un punt d'in-

2. Vegeu CAMPO VIDAL, M. (ed.). *L'esport de base a Catalunya*. Barcelona: Ketres, 1981, p. 10.

flexió en una tradició olímpica identificada amb un model esportiu modern heretat d'Anglaterra, d'ençà que Coubertin, fortament influït per Thomas Arnold, organitzà l'any 1896 els Jocs Olímpics de l'anomenada era moderna. En el context català i espanyol, aquest fenomen augmentarà encara més la difusió i el coneixement del moviment olímpic i avivarà la flama que ja s'havia encès des de l'any 1955 amb la celebració a Barcelona de la segona edició dels "Juegos del Mediterráneo", seguint el model dels Jocs Olímpics.³

A Espanya, el creixement sociològic de l'esport com a espectacle i la necessitat d'adaptar les estructures esportives als nous temps va desencadenar una intervenció molt més activa del sector públic en l'àmbit esportiu en un pla més ampli que l'estrictament ideològic,⁴ en què fins aleshores s'havien desenvolupat les actuacions. És així com al voltant dels anys 70 s'enceten i es desenvolupen les campanyes "Contamos contigo", "Deporte para todos" i el Plan Ideal de Instalaciones Deportivas, en les quals els ajuntaments prenen un destacat protagonisme, al costat del dirigisme de la Delegación Nacional de Educación Física y Deportes.

Aquesta consolidació de l'esport com a espectacle, en un període de ple desenvolupament dels mitjans audiovisuals (TV), accentuarà el potencial formatiu de la pràctica esportiva. En aquesta situació els valors educatius de l'esport podien ser difosos i estesos a tothom i, per tant, la poderosa influència dels mitjans de comunicació de masses convertirà l'esport en un producte comercial de primer ordre. Sota aquests paràmetres, l'esport infantil i juvenil veurà reforçada la seva presència, i la pràctica esportiva transitarà entre l'espectacle i la formació, amb tot el que això suposa de barreja de valors diversos i, sovint, contradictoris, sotmesos sovint al control ideològic i polític del poder.⁵

Els Jocs Esportius Sant Jordi

Els Jocs Esportius Sant Jordi van ser organitzats des de la Diputació de Barcelona amb l'objectiu de promoure la pràctica esportiva entre els joves en edat escolar. La intervenció de la Diputació en l'àmbit esportiu era el resultat del creixent interès per l'esport que des de la dècada dels seixanta tenien algunes admi-

3. Recordem que l'organització dels esmentats Jocs del Mediterrani va suposar una notable experiència i projecció internacional per a futurs dirigents de l'esport nacional, com és el cas de Joan Antoni Samaranch, vicesecretari del comitè organitzador d'aquell esdeveniment.

4. Vegeu PUIG, N. «L'espai esportiu català». Dins: CAMPO VIDAL, M.(ed.). *Op. cit.*

5. Vegeu BETANCOR, M.A.; SANTANA, G. i VILANOU, C. *De Spectaculis. Ayer i hoy del espectáculo deportivo*. Madrid: Ediciones clásicas-Universidad Las Palmas de Gran Canaria, 2001.

nistracions locals. Davant el gran dèficit d'instal·lacions per a la pràctica de l'esport, la política esportiva de la Diputació de Barcelona s'havia centrat especialment en la concessió de subvencions econòmiques per a la construcció d'equipaments esportius.⁶ Els Jocs Esportius Sant Jordi van ser l'altra línia important d'actuació d'aquesta institució en relació a l'esport. Com en la qüestió de les instal·lacions, també incidien en un aspecte deficitari en aquells moments: el de l'escassa pràctica esportiva dels joves en edat escolar. La Diputació de Barcelona va dedicar una atenció especial a l'educació esportiva dels escolars de la província, perquè considerava que constituïa "una necesidad social para el entendimiento de nuestra juventud, que a través del deporte llega a conseguir su plena realización de ciudadanía."⁷ A diferència d'altres organitzacions del moment que tractaven més directament el tema esportiu, com les *Delegaciones de Juventudes* per a nois o la *Sección Femenina* per a noies, la Diputació de Barcelona va aconseguir mobilitzar amb més intensitat l'esport escolar a través dels Jocs Esportius Sant Jordi. Hi havia una diferència important. Mentre aquestes organitzacions polítiques de règim franquista utilitzaven l'esport com a mitjà d'influència ideològica, la Diputació de Barcelona tenia com a objectiu fonamental difondre només la pràctica esportiva entre els joves amb una intenció formativa.

L'organització

El creador dels Jocs Esportius Sant Jordi va ser Josep Burrull Bonastre (Sabadell, 1922). Comercial paperer i polític local, amic de Joan Antoni Samaranch, vinculat als sectors falangistes, de jove havia jugat a bàsquet amb el *Frente de Juventudes* i tenia una gran admiració pel moviment olímpic. Josep Burrull va tenir una actuació important en l'àmbit esportiu a l'Ajuntament de Sabadell i a la Diputació de Barcelona. Primer com a regidor i a partir de 1965 com a alcalde de Sabadell, Josep Burrull va afavorir la construcció de nombroses instal·lacions esportives al municipi. L'any 1967, en reconeixement a la important activitat esportiva de Sabadell, una associació estatal de premsa esportiva va concedir a la ciutat el títol de "ciudad piloto del deporte español". Nomenat diputat provincial el 1967, va presidir la Ponència o Comissió d'Esports de la Diputació de Barcelona,

6. El curs 1969-1970, any d'inici dels Jocs Esportius Sant Jordi, havia concedit 83 subvencions per a la construcció de: 2 pistes d'atletisme, 28 complexos esportius, 2 frontons, 7 gimnasos, 6 pavellons esportius, 15 piscines, 21 pistes poliesportives, 1 pista de tennis i 1 camp de rugbi. *Primeros Juegos Deportivos Trofeo San Jorge*. Barcelona: Diputación Provincial de Barcelona, 1970, p. 5-7.

7. "1973-1977 Edad de oro en la promoción del deporte". *Sant Jordi. Revista de la Diputació de Barcelona*, setembre 1977, p. 82.

fins que l'any 1971 va ser nomenat vicepresident de la Diputació.⁸ El seu substitut va ser Francesc Platón, que a la vegada també era el delegat regional de la *Dirección Nacional de Educación Física y Deportes*. Des d'aquesta institució provincial, Josep Burrull va portar a terme una política de subvenció d'instal·lacions esportives i va endegar els Jocs Esportius Sant Jordi.

El 31 de gener de 1970 es va reunir al palau de la Diputació de Barcelona la Comissió Organitzadora dels Jocs Esportius Sant Jordi, nomenada per decret del 27 d'octubre de 1969, amb l'encàrrec d'aprovar el projecte dels Jocs i de preparar-ne l'organització per aquell mateix any. Recordant qui va participar en aquella reunió constitutiva, podem conèixer qui es va implicar en la creació dels Jocs Esportius Sant Jordi. Presidida per Josep Burrull, en la reunió hi havia representació dels delegats provincials de *Juventudes* i de la *Sección Femenina*; dels ajuntaments d'Arenys de Mar, Badalona, Berga, Granollers, l'Hospitalet de Llobregat, Igualada, Manresa, Martorell, Sabadell, Terrassa, Vic i Vilafranca del Penedès. A la reunió també hi assistien els presidents, o els seus representants, de les federacions catalanes d'atletisme, bàsquet, escacs, gimnàstica, judo, natació, patinatge, tennis, tennis taula, tir amb arc, tir olímpic i voleibol. Les federacions de futbol i handbol van excusar l'assistència a l'acte. En aquesta reunió es va discutir el projecte de reglament dels Jocs Esportius Sant Jordi, es va tractar sobre l'edat dels esportistes i la participació femenina i es va nomenar un comitè executiu encarregat de tirar endavant el projecte.⁹

Amb l'organització dels Jocs Esportius Sant Jordi, la Diputació de Barcelona encapçalava una important activitat de foment de l'esport entre els joves que, en un principi, va ser vist amb reticències pels organismes del règim franquista que s'ocupaven de la joventut i del foment de l'esport escolar, perquè temien perdre'n el control, però després de comprovar la dimensió que prenién s'hi van sumar totalment. En aquest sentit, Josep Burrull recordava que inicialment qui va posar més impediments als Jocs Esportius Sant Jordi era el delegat provincial d'activitats esportives de *Juventudes*, Carlos Sureda, però més endavant hi va col·laborar sense cap problema.¹⁰ Natural de Girona, Sureda era també el delegat local de *Juventudes*

8. L'any 1970 la Comissió d'Esports de la Diputació de Barcelona estava formada pels següents alcaldes: José Burrull Bonastre (Sabadell), president; Francesc Llobet Arnán (Granollers), vicepresident; Felipe Antoja Vigo (Badalona), vocal; José Bonastre Mestres, vocal; Juan A. García Urgelés (Igualada), vocal; Ramón Soldevila Tomasa (Manresa), vocal; i Luis Melo García (Vilafranca del Penedès), vocal. "Memoria de la gestión corporativa de la Excm. Diputación Provincial de Barcelona del año 1970". [exemplar mecanografiat], p. 15.

9. Acta de la reunió. Arxiu Històric de la Diputació de Barcelona. Lligall B-850.

10. Entrevista personal, Sabadell 29-1-2002.

de Vic, on des del 1962 impulsava la realització de jocs esportius escolars.¹¹ Evidentment, les reticències de Sureda eren degudes a la por de perdre part de les competències que tenien les *Delegaciones de Juventudes*, perquè des del punt de vista ideològic tant Sureda com Burrull procedien del falangisme. L'esport escolar promogut des de les delegacions locals de *Juventudes*, emmarcades en l'*Organización Juvenil Española* (OJE), substituïda des del 1960 del *Frente de Juventudes*, no va acabar mai d'arrencar. En part, els motius eren el desfasament d'aquesta organització i l'oposició velada de moltes escoles religioses a participar en competicions organitzades per elements franquistes.

Tot i les reticències inicials, la participació de delegacions locals de *Juventudes* va ser present en els Jocs Esportius Sant Jordi des de la primera edició. La principal col·laboració consistia en el fet que sis nois de la delegació de *Juventudes*, perfectament uniformats, eren els encarregats de portar la bandera dels Jocs en la cerimònia inaugural. L'afany de capitalitzar els actes amb aquest tipus de participació es va fer notar en alguna edició, tant que en algun cas la premsa va protestar. Així, arran de l'acte inaugural de la segona edició dels Jocs, realitzada a Granollers el 1971, un periodista criticava l'exagerat protagonisme de les *Juventudes* de l'*Organización Juvenil Española* (OJE) de Montmeló, i deia així: "Noté a faltar la bandera de la Diputación Provincial como entidad creadora del "Trofeo San Jorge" o al menos la catalana. También encontré raro que la bandera nacional no fuera llevada también por atletas que compitan, y no es que tenga algo en contra los animosos muchachos de la OJE de Montmeló, sino porque me parece más lógico que fueran los mismos participantes los que tuvieran el honor de izarla."¹²

Els Jocs Esportius Sant Jordi no es van escapar de la utilització política dels organitzadors, tant en els anys de la dictadura franquista com en els inicis de la democràcia. Els alcaldes i les autoritats provincials presidien i altres dirigents polítics i esportius també tenien el seu protagonisme en els actes inaugurals. Destaca l'assistència dels presidents de la Diputació de Barcelona Josep M. de Muller primer i, a partir de 1973, Joan Antoni Samaranch. El president de la Generalitat de Catalunya, Josep Tarradellas, havia compromès la seva assistència en els de 1978 i Jordi Pujol va enviar en representació la seva esposa en els de Vic de 1980. La possibilitat de capitalització política hi era. Tant és així que els Jocs de 1977 a Vic es van ajornar uns mesos amb l'excusa que coincidirien amb un període electoral, el de les eleccions generals de 1977. En realitat, a més d'una possible politització imprevista, ja que aquelles eren les primeres eleccions a Corts Generals democrà-

11. CASANOVAS, Josep; ERRA, Miquel. *El bàsquet a Vic. Esport i ciutat*. Vic: Club Bàsquet Vic, 1999, p. 63-64.

12. VERNET MEJAN, J. "Ceremonia inaugural". *Vallés*, 30-3-71.

tiques després de la dictadura, també hi havia problemes tècnics i especialment econòmics.¹³

A causa de les importants dimensions, la gestió i la coordinació dels Jocs Esportius Sant Jordi anava a càrrec de diferents comissions. La Comissió d'Esports de la Diputació de Barcelona era l'encarregada de proposar la ciutat que havia de ser la seu dels Jocs i la seva comissió organitzadora, normalment presidida per l'alcalde de la ciutat elegida i formada per representants dels diferents organismes locals dedicats a la joventut. Es nomenava un comitè executiu o de competició, que conjuntament amb una comissió esportiva, preparaven els aspectes més tècnics per portar a terme els Jocs. En aquestes dues darreres comissions hi acostumava a tenir un paper clau el patronat municipal d'esports i representants de clubs i entitats esportives de la ciutat, sense els quals difícilment s'hauria pogut organitzar una competició d'aquella envergadura. Les mostres d'agraïment per la col·laboració de les entitats esportives eren una constant a cada edició. Els Jocs Esportius Sant Jordi posaven a prova la capacitat organitzadora dels patronats municipals d'esports i es recolzaven en l'entramat esportiu de cada ciutat, però recíprocament eren també un estímul per a l'activitat esportiva del municipi.¹⁴ Finalment, per preparar els equips participants, cada comarca formava una comissió comarcal, en la qual participaven els patronats municipals d'esports i els delegats locals de *Juventudes* i els clubs.

La mort de Franco l'any 1975 va desencadenar un canvi de règim, de la dictadura a la democràcia, i amb això també van canviar les institucions encarregades de promoure la pràctica esportiva entre els joves. Fins que l'any 1980 la Generalitat de Catalunya no va assumir plenament les competències en esport escolar, hi va haver uns anys de transició, amb un buit institucional que va provocar l'aparició de diverses iniciatives per controlar l'organització de les competicions escolars. L'experiència acumulada a través dels Jocs Esportius Sant Jordi, més el desenvolupament que havien experimentat els patronats municipals d'esports de moltes localitats, van afavorir la continuïtat del model organitzatiu de l'esport escolar existent en els anys anteriors, que es basava en els municipis i les comarques, en comptes d'utilitzar altres alternatives més centralistes o de recórrer a les federacions esportives. La força de l'esport escolar municipal i comarcal va continuar

13. PLANELL, Lluís de. "El Trofeo Sant Jordi en Octubre". *Ausona*, 9-4-77.

14. Així per exemple, el regidor d'esports de l'Ajuntament de Mataró i president del Patronat Municipal d'Esports d'aquella ciutat del Maresme, Marià Ysasi, en ocasió dels Jocs de Mataró de 1972 responia a la pregunta sobre si les entitats esportives havien col·laborat de la següent manera: "Completamente. Y ya que me brinda la ocasión para ello, me place hacer constar mi más profundo agradecimiento hacia todas ellas por las facilidades dadas." *Iluro Sport*, 5-4-72.

quan la Generalitat de Catalunya va desplegar les competències exclusives en esport i lleure, tal com establia l'Estatut d'Autonomia de Catalunya de 1979.

L'any 1977, amb la desaparició de la *Delegación Nacional de Juventudes*, el retorn de l'exili del president Josep Tarradellas i la restauració provisional de la Generalitat de Catalunya amb competències de la Diputació de Barcelona, van canviar el panorama organitzatiu de l'esport escolar. D'una banda, van desaparèixer els organismes de promoció de l'esport escolar propis del règim franquista. D'altra banda, la Diputació de Barcelona es va començar a desentendre del patrocini dels Jocs Esportius Sant Jordi. A l'inici de la temporada 1977-78, davant el nou curs escolar i l'evidència que cap organisme oficial no acollia en aquell moment l'organització de l'esport escolar, se'n va plantejar l'estructuració a partir dels municipis i les comarques.¹⁵ El resultat va ser la formació de l'entitat que portava el nom d'Esport Escolar de les Comarques de Barcelona, que va heretar el treball fet des de les administracions locals per a la promoció de la pràctica de l'esport. Paral·lelament, el 1977 es creava a Barcelona l'Institut Català de l'Esport Escolar amb persones procedents de l'àmbit de l'ensenyament i de l'extingida secció d'activitats esportives de la delegació provincial de *Juventudes*, que també tenia l'objectiu d'organitzar l'esport escolar.¹⁶ La mateixa funció de les dues entitats va crear una competència que va provocar certes disputes pel control de l'esport escolar. Des d'Esport Escolar de les Comarques de Barcelona temien el centralisme barceloní de l'Institut Català de l'Esport Escolar, però sobretot que aquest últim aconseguís el reconeixement de les institucions oficials i ells no. Per això, entre altres coses, van sol·licitar i van aconseguir d'organitzar els Jocs Esportius Sant Jordi, perquè pensaven que així serien els interlocutors vàlids davant la Generalitat de Catalunya.¹⁷ El desembre de 1978, Esport Escolar de les Comarques de Barcelona es va federar amb els instituts catalans de l'esport de Barcelona, Girona, Lleida i Tarragona. La fórmula de la federació permetia l'autonomia de cada entitat a la seva demarcació, de manera que Esport Escolar de les Comarques de Barcelona es va fer càrrec d'organitzar en solitari els Jocs Esportius Sant Jordi i l'esport escolar de les comarques d'aquesta província. Finalment, a partir de 1980 aquesta federació d'organitzacions esportives va quedar integrada dins de la recentment creada Direcció General de l'Esport de la Generalitat de Catalunya, la qual també va man-

15. Esport Escolar de les Comarques de Barcelona. "Memòria de la temporada 77-78". [exemplar mecanografiat].

16. Sobre l'Institut, vegeu: CASASA, J. M.; DURÀ, J. *La promoció de l'esport comença a l'escola*. Barcelona, 1984, p. 69-75. I també, 25è. *Aniversari de l'esport escolar de Barcelona*. Barcelona: Fundació de l'esport escolar de Barcelona, 2002, p.13-14.

17. Acta del 12-11-77 d'Esport Escolar de les Comarques de Barcelona.

tenir una estructura descentralitzada en relació a l'esport escolar, basada en els anomenats Consells Comarcals d'Esports en un primer moment i, a partir de 1987, Consells Esportius, denominació que encara s'utilitza actualment.

Una conseqüència dels canvis institucionals va ser que la Diputació de Barcelona, la institució creadora dels Jocs Esportius Sant Jordi, es va desentendre de l'organització en les darreres edicions. L'organització dels Jocs Esportius Sant Jordi de 1978 va anar a càrrec de l'entitat Esport Escolar de les Comarques de Barcelona, però comptava amb el patrocini econòmic de la Diputació de Barcelona. Les despeses, però, van superar el pressupost previst de 4.200.000 pessetes, la Diputació de Barcelona no va aportar diners per pagar els transports i els organitzadors van tenir problemes econòmics per eixugar el dèficit.¹⁸ Fins aleshores, la Diputació de Barcelona havia assumit la major part del cost i l'aportació dels ajuntaments no era gaire elevada, tal com recordava, per exemple, el regidor d'Esports de l'Hospitalet de Llobregat i actualment president del Consell Audiovisual de Catalunya, Josep Codina: dels 3.500.000 de pessetes que van costar els Jocs de l'Hospitalet de 1974, la Diputació de Barcelona va assumir la major part de les despeses.¹⁹ El cas de Sabadell, l'any 1978, era més complex. Aquella edició dels Jocs Esportius Sant Jordi va rebre crítiques perquè es van realitzar en plena crisi econòmica (en el transcurs dels Jocs va començar una important vaga del sector metal·lúrgic de la ciutat) i els organitzadors van haver-se de defensar per les despeses que comportava aquell esdeveniment.²⁰

En l'edició següent, la de Granollers de l'any 1979, la Diputació de Barcelona ja no va col·laborar-hi econòmicament. Encara que es va comptar amb el patrocini de la Caixa d'Estalvis de Barcelona, es van reduir molt les despeses i per això es van deixar d'organitzar les proves d'esports d'hivern, que resultaven oneroses. Tampoc no es van comprar xandalls per als equips comarcals, que fins aleshores havien estat tot un atractiu dels Jocs. Amb els canvis institucionals que es produïen i sense el suport econòmic de la Diputació de Barcelona, els Jocs Esportius Sant Jordi van perillar. La darrera edició, realitzada el 1980, s'havia previst d'organitzar a Terrassa. Al final va ser Vic qui va assumir l'organització a última hora, amb la intenció de no deixar-los perdre i que fos la Generalitat de Catalunya qui els patrocinés. L'onzena edició dels Jocs Esportius Sant Jordi de Vic 1980 va ser

18. El pressupost detallat era: xandalls, 1.700.000; transports, 1.100.000; àrbitres, 200.000; premis i medalles, 180.000; Sabadell, 500.000; i Berga, 520.000; Total, 4.200.000. Acta del 2-3-78 d'Esport Escolar de les Comarques de Barcelona.

19. Vegeu nota nota 35 de GIL MESEGUER, Enric. *Repetició de la jugada. Història social de l'esport a l'Hospitalet*. L'Hospitalet de Llobregat: Centre d'Estudis de l'Hospitalet, 2000, p. 326.

20. S. H. "Los Jocs Sant Jordi són representativos". *Diario de Sabadell*, 29-4-78.

l'última, i i van resultar molt austers en comparació a altres edicions. A partir dels curs 1980-81, la Generalitat de Catalunya es va fer càrrec de l'esport escolar, i va organitzar els Jocs Escolars de Catalunya, seguint el model que ja havia posat en pràctica l'entitat Esport Escolar de les Comarques de Barcelona.

L'evolució i el funcionament

Entre els primers *Juegos Deportivos Provinciales Escolares Trofeo San Jorge* i els darrers Jocs Escolars Sant Jordi, realitzats respectivament a Sabadell el 1970 i a Vic el 1980, a més de l'evident catalanització i la simplificació del nom, es va produir una evolució en el funcionament, relacionada amb les diverses formes que existeixen d'entendre l'esport per als joves. L'any 1979, la substitució definitiva de la Diputació de Barcelona com a entitat promotora dels Jocs Esportius Sant Jordi per l'associació anomenada Esport Escolar de les Comarques de Barcelona, va comportar un canvi de filosofia que va tenir com a signe més destacat la supressió dels aspectes més cerimonials en els actes d'obertura i de clausura dels Jocs. Aquesta desaparició era la conseqüència lògica de donar una orientació diferent a la promoció de l'esport escolar, que evitava de copiar el model esportiu dels adults amb el rebuig a l'espectacle com a forma de difusió esportiva per als joves. Es tractava de no buscar tant l'espectacularitat, i de posar el centre d'interès en els atletes, les competicions i els aspectes més formatius de l'esport.

Els Jocs Esportius Sant Jordi tenien una periodicitat anual. Cada any s'organitzaven en una localitat de la província que era designada pel president de la Diputació de Barcelona a proposta de la Comissió d'Esports d'aquesta institució. La intenció era que la població escollida fos una capital de comarca, amb certa significació en el panorama esportiu del moment, que podia organitzar els jocs en solitari o amb la col·laboració d'altres poblacions de la seva àrea d'influència. Hi va haver 8 seus diferents en les 11 edicions realitzades. La ciutat de Barcelona no hi participava, mentre que Igualada i Vilafranca del Penedès no van organitzar mai els Jocs; en canvi, Berga era la seu de les proves d'hivern, i Vilanova i la Geltrú i Arenys de Mar ho van ser de la vela. Amb alguna excepció, els Jocs Sant Jordi es van realitzar en les principals ciutats de la província de Barcelona, entre les quals van destacar Sabadell i Granollers pel seu potencial esportiu en instal·lacions i atletes.

Les dates de celebració dels Jocs Esportius Sant Jordi variaven, perquè era l'ajuntament de cada seu escollida qui les elegia. En el quadre I podem comprovar que normalment els Jocs es van realitzar entre la primavera i la tardor. El reglament inicial dels Jocs establia que havien de durar com a màxim 8 dies. De forma ininterrompuda havien d'iniciar-se preferentment un dissabte i acabar el diumen-

ge de la setmana següent.²¹ A la pràctica, però, aquesta norma només es va complir estrictament en la primera edició dels Jocs a Sabadell perquè, en haver de deixar els nens i nenes d'assistir a classe, va rebre força crítiques perquè trencava el ritme escolar dels participants. Una entrenadora manifestava: "(...) Hay muchos padres a quienes les ha sabido mal que precisamente perdieran ocho días de clase. Aunque debo decir que hemos encontrado todo el apoyo en los colegios; donde no les han puesto falta escolar. Yo, como madre, lo encuentro un problema."²² En les següents edicions, la fórmula més utilitzada va ser la de realitzar els Jocs uns quants dissabtes consecutius.

QUADRE I
EDICIONS DELS JOCS ESPORTIUS SANT JORDI

Edició	Població organitzadora	Any	Període de competició
I	Sabadell	1970	17 a 25 d'octubre
II	Granollers	1971	27 de març a 1 de maig
III	Mataró	1972	8 d'abril a 13 de maig
IV	Badalona	1973	20 a 30 d'octubre
V	L'Hospitalet de Llobregat	1974	4 a 25 de maig
VI	Manresa	1975	25 d'abril a 17 de maig
VII	Terrassa	1976	15 de maig a 5 de juny
VIII	Vic	1977	15 d'octubre a 15 de novembre
IX	Sabadell	1978	29 d'abril a 20 de maig
X	Granollers	1979	5 a 26 de maig
XI	Vic	1980	17 de maig a 7 de juny

Font: Elaboració pròpia.

La comarca era la divisió territorial utilitzada per al funcionament dels Jocs Esportius Sant Jordi. Les diferents seus acostumaven a ser caps de comarca i els participants s'integraven en equips comarcals, corresponents al partit judicial al qual pertanyia la població de residència.²³ La Diputació de Barcelona equipava amb

21. *Reglamento de los Juegos Deportivos Provinciales "Trofeo San Jorge"*. Barcelona: Diputació Provincial de Barcelona, 1970, p. 4.

22. Opinió de Carme Fornells, *Sabadell*, 28-10-1970.

23. Amb algunes variacions en el nom, els 14 partits judicials que participaven eren: Arenys de Mar, Badalona, Berga, Granollers, L'Hospitalet de Llobregat, Igualada, Manresa, Martorell, Mataró, Sabadell, Terrassa, Vic, Vilafranca del Penedès i Vilanova i la Geltrú.

xandalls els participants, d'un color diferent per a cada comarca. Com que en els inicis dels Jocs les comarques no eren utilitzades per cap administració pública, aquest ús per part de l'esport escolar va ser tota una novetat, que va ajudar a fomentar el sentiment d'identitat comarcal entre els joves esportistes, en uns temps de certa reivindicació comarcalista a Catalunya. La divisió comarcal havia estat abolida pel franquisme i per això s'utilitzaven els partits judicials per definir els límits comarcals, però, com que comarques i partits judicials no coincidien exactament, això provocava algunes confusions. Els Jocs Esportius Sant Jordi van ser utilitzats per reivindicar alguns sentiments comarcals, com per exemple els de l'any 1974 a l'Hospitalet de Llobregat per defensar la unitat d'aquesta població del Barcelonès amb la comarca del Baix Llobregat.²⁴ En les darreres edicions, amb la fi del franquisme, els partits judicials van deixar de ser utilitzats com a referència per marcar els límits comarcals i es van utilitzar les comarques històriques. En la cerimònia inaugural dels Jocs Sant Jordi 1978, realitzats a Sabadell, el conseller de Cultura de la Generalitat de Catalunya, Josep M. Pi i Sunyer, va manifestar que aquests Jocs eren un esdeveniment significatiu de la vitalitat comarcal i que només amb el reconeixement de la personalitat comarcal es podria aconseguir la gran Catalunya a què tothom aspirava.²⁵

Encara que el nom oficial de la competició era el de Trofeu Sant Jordi, patró de la Diputació de Barcelona, en realitat no hi havia cap trofeu en disputa, sinó que els Jocs es realitzaven seguint el model de les Olimpíades modernes, on els tres primers classificats de cada competició rebien respectivament com a premi la medalla d'or, la de plata i la de bronze. En paraules d'un periodista dels segons Jocs Esportius Sant Jordi, realitzats a Granollers, "El nombre no es más que una manera de que todas estas comarcas participantes se unan por unos cuantos días bajo una denominación común en la que el único trofeo que se disputa es un sentido deportivo a través de la participación, y a través de empezar a practicar deportes minoritarios (...)".²⁶ En les últimes edicions, però, el mot trofeu va desaparèixer del nom dels Jocs.

24. Francesc Platón, aleshores president de la Comissió d'Esports de la Diputació de Barcelona, escrivia: "En esta edición de los V Juegos Deportivos Provinciales, Trofeo San Jorge, que tendrá como escenario la comarca del Baix Llobregat, con la ciudad de Hospitalet como eje simbólico, opino que se ha producido un bello gesto por parte de muchos que han sabido matizar esta deseable unidad comarcal, unidad que bajo la denominación de Baix Llobregat cobra su mayor vigencia deportiva y afectiva que tan nobles consecuencias nos ha de deparar." *V Juegos Deportivos Provinciales San Jorge*. Barcelona: Excma. Diputación Provincial de Barcelona, 1974.

25. *Diario de Sabadell*, 2 i 3-5-1978.

26. VERNET MEJAN, J. "II Juegos Deportivos Provinciales – Trofeo San Jorge". *Vallés*, 23-3-1971, núm. 1750.

A més dels premis, els Jocs Esportius Sant Jordi també van copiar els aspectes cerimonials i espectaculars de les Olimpíades modernes. Els actes començaven amb una cerimònia inaugural pròpia d'esdeveniments multitudinaris. Els centenars de participants, equipats amb xandalls de colors, desfilaven pels carrers cèntrics de la ciutat seu dels Jocs. Marxaven al compàs de banda de música, agrupats per equips comarcals i precedits per banderes i pancartes amb els noms de les comarques i els símbols dels esports que es practicarien. De vegades els acompanyaven majorettes, cavalls o motoristes. La desfilada acabava en el recinte inaugural, on els esportistes es col·locaven en una formació de fileres davant de la tribuna presidencial. Al so de les notes de l'himne espanyol, les autoritats hissaven les banderes dels Jocs, d'Espanya i de la ciutat, i de vegades també la de la Diputació de Barcelona. A continuació arribava la torxa al recinte inaugural, portada en relleus per atletes des de la ciutat on s'havia celebrat l'edició anterior dels Jocs o des d'un punt emblemàtic dels afores de la població. Un esportista infantil de la població, normalment campió en algun esport, era l'encarregat de l'últim relleu i d'encendre el peveter. A continuació, una representació de cada comarca feia regals a la ciutat amfitriona i un atleta llegia en nom de tots els participants la promesa dels esportistes, una adaptació del jurament olímpic. Finalitzava l'acte amb els discursos. L'alcalde de la ciutat en pronunciava un de benvinguda, després parlava alguna altra autoritat relacionada amb l'organització de l'acte i, per acabar, el president de la Diputació de Barcelona pronunciava les últimes paraules, en les quals declarava els Jocs oficialment inaugurats.

La cerimònia d'obertura dels Jocs Esportius Sant Jordi tenia moltes ressonàncies olímpiques i la clara intenció de ser espectacular. Els organitzadors havien pres el mateix model de les Olimpíades modernes, amb desfilades per delegacions, banderes, torxa, peveter i discursos. Hi havia la intenció de crear, a partir del cerimonial olímpic, un ritual característic dels Jocs amb una simbologia pròpia. La cerimònia inaugural que més va aprofundir en aquesta línia simbòlica va ser la dels Jocs de Mataró l'any 1972. El matí del dia de la inauguració, un grup d'autoritats i esportistes de Mataró van ser rebuts al palau de la Diputació de Barcelona, a la plaça de Sant Jaume. Després d'alguns parlaments i d'oferir unes anelles olímpiques, fetes amb clavells del Maresme, al president de l'entitat, Josep M. Muller, aquest va omplir una petita àmfora amb aigua de la font del pati dels Tarongers. Hi havia la intenció de traslladar aquesta àmfora en vaixell fins a Mataró, però la mala mar ho va impedir. L'àmfora va ser guardada a l'església dels escolapis de Santa Anna, des d'on uns joves esportistes la van traslladar al recinte dels Jocs en l'acte inaugural. L'aigua de l'àmfora es va tirar al peveter, d'on en comptes de foc en va sortir un sortidor d'aigua. Els clavells del Maresme, l'aigua de la Diputació de Barcelona, que impulsava i finançava els jocs, una àmfora de connotacions

hel·lenístiques, la custòdia en una capella, els esportistes elegits per fer el trasllat, són elements del ritual simbòlic que envoltava la cerimònia inaugural. En edicions posteriors es van continuar utilitzant les àmfores d'aigua, però també el foc.

L'espectacularitat de la cerimònia inaugural s'aconseguia mobilitzant centenars d'esportistes en una desfilada, així com també amb la utilització de tota mena de recursos, com un gran peveter, música, llançament de globus o coloms. Si a Mataró hi va haver un esforç en el simbolisme, l'acte inaugural dels Jocs de Terrassa de l'any 1976 va ser dels més espectaculars, a causa de la formació de mosaics esportius, també anomenats calistenia de masses, amb cartrons de colors que sostenien els participants en l'acte. Aquesta tècnica, actualment usual als estadis en els dies de grans esdeveniments, era tota una novetat a Catalunya. Tècnics de la Diputació de Barcelona van viatjar a la Xina per estudiar-la. Els mosaics van ser dissenyats pel pintor Jordi Alumà: un posava el nom dels Jocs, l'altre era una imatge dels reis i príncep d'Espanya amb un fons amb les banderes catalana i espanyola. Per poder fer els mosaics, els organitzadors van comptar amb la col·laboració d'uns 3.000 escolars de Terrassa. Un redactor defensava el seu interès pedagògic, perquè eren una mostra de "intensa disciplina colectiva".²⁷

L'acte de clausura dels Jocs Sant Jordi no era tan espectacular. Per tal de donar-li importància i volent emular la realització d'una marató, en algunes de les darreres edicions es feia coincidir amb l'organització d'un cros, anomenat Marxa Sant Jordi. Però en general consistia en una desfilada, el lliurament de les medalles als guanyadors i un diploma o recordatori a tots els participants. També hi acostumava a haver una exhibició de taules de gimnàstica, realitzades pels nois de les Llars Mundet de Barcelona o per escolars. Les autoritats feien el discurs de clausura i donaven la bandera dels Jocs a l'alcalde de la població que els organitzaria en la següent edició. S'apagava la flama olímpica i fins l'any següent.

L'espectacularitat i el simbolisme que es buscava amb els actes inaugural i de clausura dels Jocs es va perdre en les darreres edicions. Hi havia diferents opinions sobre el tema. Des dels que ho consideraven un encert fins als que pensaven que aquesta no era la manera de promoure l'esport escolar. Entre els que defensaven el model de l'esport espectacle hi havia l'opinió que "Por descontado que no se concebirían unos "Juegos" sin un dinámico y policromo desfile inicial, sin el solemne izar banderas, sin el juramento de nobleza y lealtad de los deportistas, sin la emotiva llegada de la llama símbolo de la pureza del ideal deportivo, sin los estimulantes discursos de las autoridades..."²⁸ El mateix periodista escrivia

27. *San Jorge. Revista de la Diputación Provincial de Barcelona*. Juliol 1976, p. 71.

28. JGC. "Aciertos en el Sant Jordi". *Iluro Sport*, 5-4-72.

també que amb la desfilada inaugural pels carrers més cèntrics de la ciutat amfítrona “el deporte desborda cercas y traspasa paredes de campos y locales y se ofrece esplendente, pletórico, a la vista (...) de quien quiera ver.”²⁹ D'altra banda, aviat van començar a sorgir opinions contràries a aquest enfocament espectacular que tenien els Jocs Sant Jordi. El periodista Enric Juliana criticava els Jocs en ocasió de l'acte inaugural de la quarta edició realitzada a Badalona el 1973 i escrivia: “Por nuestra parte nos preguntamos si este aliciente que puede proporcionar un montaje espectacular en cierto modo, es un verdadero estímulo para poder encarar deporte y juventud. Y si el enfocar el deporte bajo el prisma de la competitividad y espectacularidad puede resolver muchos de los problemas y situaciones que tiene planteados la juventud que tanto glosaron los señores Antoja y Samaranch.”³⁰

Mentre els que defensaven el caràcter espectacular dels Jocs Sant Jordi eren els sectors identificats amb el règim franquista, els contraris formaven part de l'oposició democràtica. Enric Juliana era un jove periodista de l'entorn del comunista Partit Socialista Unificat de Catalunya (PSUC), que va col·laborar amb el primer alcalde democràtic de Badalona després del franquisme, Màrius Díaz (PSUC). Posteriorment va treballar amb l'alcalde de Sabadell Antoni Farrés (PSUC), com a corresponsal de *La Vanguardia* a Roma i actualment és un subdirector d'aquest rotatiu. En les tres darreres edicions dels Jocs Sant Jordi, paral·lelament amb la implantació d'un règim democràtic, els actes d'inauguració i de clausura van deixar de tenir la pompa i l'espectacularitat que havien tingut en el passat. Les noves autoritats intentaven posar en pràctica una altra manera de fomentar l'esport entre els joves, sense copiar el model de l'esport espectacle que havien tingut els Jocs fins aleshores i centrant-se només en la competició. Els últims Jocs Sant Jordi, realitzats a Vic l'any 1980, són la culminació del canvi d'orientació que van experimentar. L'acte inaugural va ser realitzat a l'Ajuntament de Vic i presidit per Marta Ferrussola, l'esposa de Jordi Pujol, que feia poques setmanes que havia pres possessió per primera vegada com a president de la Generalitat de Catalunya. El regidor d'Esports de l'Ajuntament de Vic, Joan Orriols, de Convergència Democràtica de Catalunya, va exposar el plantejament d'uns Jocs més humils davant la nova estructuració del país, “sense banderes ni cerimònies”.³¹

29. *Ibidem*.

30. JULIANA, Enric. “La Olimpiada Badalonesa”. *La Voz de Badalona*, 27-10-73.

31. CRONOS. “Marta Ferrussola de Pujol, esposa del president de la Generalitat, a Vic”. *Ausona*, 31-5-80.

La participació i la pràctica esportiva

En uns anys en què tot just es comença a organitzar l'esport escolar, els Jocs Esportius Sant Jordi van ser l'oportunitat que va permetre a molts escolars de les comarques barcelonines de participar en una competició esportiva. L'objectiu general dels Jocs Esportius Sant Jordi era la difusió de la pràctica esportiva entre els joves o, tal com afirmava el seu reglament, "fomentar el desarrollo de las facultades físicas entre la población escolarizada de la Provincia y la convivencia entre los distintos alumnos".³² Amb aquestes finalitats, la Diputació de Barcelona va promoure l'organització d'una competició multitudinària, que va aproximar l'esport a uns nois i noies que fins aleshores comptaven amb molt poques oportunitats de competir fora del seu municipi.

En els Jocs Esportius Sant Jordi no hi participaven joves de la ciutat de Barcelona, perquè des de la Diputació provincial es creia que, si hi participaven, els escolars de comarques tenien molt poques possibilitats d'entrar en les fases finals de les diverses competicions, amb la qual cosa l'esport comarcal perdia atractiu. L'exclusió de la ciutat de Barcelona era una manera d'aconseguir "un mayor interés competitivo entre las representaciones comarcales."³³ Val a dir que l'organització per part de la Diputació de Barcelona d'una competició que exclouïa la capital catalana era possible perquè, sota la presidència de Josep M. de Muller i d'Abadal, la Diputació de Barcelona estava dominada per diputats de fora de la ciutat de Barcelona. Quan el juliol de 1973 Joan Antoni Samaranch va substituir Josep M. de Muller, va continuar exclouent la ciutat de Barcelona.

L'elecció dels atletes i equips participants depenia de cada comarca. Era responsabilitat dels organismes esportius de la comarca, com els patronats d'esports i les delegacions locals de *Juventudes*. De vegades, el criteri de selecció per formar l'equip era el d'escollir els millors esportistes de la comarca en cada especialitat. Altres vegades, però, s'escollia l'equip de l'escola o associació esportiva que havia destacat en la competició comarcal. El procés de selecció no estava exclòs de polèmica. Hem trobat queixes d'entitats esportives per haver quedat al marge dels Jocs Esportius Sant Jordi, com per exemple la del Club Patí Vic, que arran dels Jocs de Badalona de 1973 protestava perquè la pràctica habitual a la comarca era escollir alternativament un any l'equip infantil del Club Patí Voltregà i el següent el del

32. Article 4rt del *Reglamento de los Juegos Deportivos Provinciales "Trofeo San Jorge"*. Barcelona: Diputación Provincial de Barcelona, 1970, p. 3.

33. "La Diputación Provincial de Barcelona y el fomento del deporte". *Primeros Juegos Deportivos Trofeo San Jorge*. Barcelona: Diputación Provincial de Barcelona, 1970, p. 3.

Club Patí Vic. Aquell any li tocava al Vic però el delegat local de *Juventudes* va canviar el criteri i va elegir el Voltregà.³⁴

Entre les delegacions que participaven en els Jocs Esportius Sant Jordi, es notava molt la diferència entre els equips formats unes setmanes abans de la competició, just per poder-hi participar, i aquells més sòlids i preparats, que disposaven d'una base més extensa gràcies a una major difusió de la pràctica esportiva entre els escolars de la seva comarca. Com que l'objectiu era difondre la pràctica esportiva entre els joves, no ens ha d'estranyar que un membre de la comissió organitzadora dels Jocs de Sabadell de l'any 1970 manifestés que “ha habido quien ha tenido que improvisar equipos, ha habido quien ha tenido que improvisar individualidades, pero también era una cosa que ya se suponía, por lo tanto yo creo que en síntesis el valor de los Juegos es muy bonito, se ha participado con alegría, ha habido durante estos días un movimiento extraordinario de gente joven en nuestra ciudad.”³⁵ Aquestes eren unes manifestacions fetes després de la primera edició dels Jocs. En els anys posteriors encara va existir un cert grau d'improvisació dels equips, però cada vegada era menor perquè les comarques comptaven amb una base més sòlida a conseqüència de la difusió de l'esport escolar.

Des dels primers Jocs hi va haver en paral·lel competicions masculines i femenines en el programa de competició, cosa que evitava l'organització de torneigs diferenciats per a nois i noies. En aquest sentit una jove esportista dels Jocs Sant Jordi de Sabadell de l'any 1970 explicava en una entrevista: “Mejor ir chicos y chicas juntos, nos compenentramos muy bien. Vale más ir siempre chicos y chicas juntos, que no siempre solas –risas–”.³⁶ En el plantejament i funcionament dels Jocs hi havia, però, diferències de gènere significatives, algunes de les quals es van reduir amb el temps. Inicialment, l'edat màxima dels esportistes participants era de 15 anys per als nois i de 16 per a les noies. Aquesta diferència va canviar, i tant els nois com les noies que hi participaven tenien les mateixes edats, eren de categoria infantil, o sigui de 14 i 15 anys.³⁷ L'altra diferència significativa era el fet de reservar alguns esports als nois, com el judo o el tir pneumàtic. Aquestes diferències de gènere eren, però, una mostra de la pràctica habitual que hi havia en l'esport català per a joves, que els Jocs Esportius Sant Jordi recollien.

34. Arxiu de l'Institut Municipal d'Esports de Vic, Carta del 18-6-73 adreçada a l'alcalde de la ciutat.

35. Són les declaracions de Josep Cerdà, *Sabadell*, 28-10-70.

36. Era l'opinió de l'atleta Josefina Obradors. *Sabadell*, 28-10-70.

37. En algunes edicions hi van participar nens i nenes més petits, com en l'edició de 1974 a l'Hospitalet, amb participants de 9 a 12 anys. Vegeu “Memoria de la gestión corporativa de la Excma. Diputación Provincial de Barcelona del año 1974”. [exemplar mecanografiat], p. 294.

L'elecció d'aquesta franja d'edat responia a la voluntat d'incidir en un grup de població que no tenia gaires oportunitats de participar en esdeveniments esportius de certa rellevància, que superessin el marc local. Per a nois més grans, a través de l'esport federat o d'alguns organismes esportius del règim, ja hi havia algunes competicions provincials i estatals específiques; en canvi, per als nois i noies de 15 i 16 anys les possibilitats de participació en esdeveniments d'aquest tipus eren mínimes. En relació a l'edat, cal dir que es van produir intents d'inscriure joves esportistes que no tenien l'edat reglamentària. Les nombroses demandes de revisió de les edats dels esportistes participants, al llarg de la història dels Jocs Esportius Sant Jordi, són la mostra que hi havia intents d'amagar les edats i una certa desconfiança en relació als participants. En la primera edició dels Jocs, a Sabadell l'any 1970, ja hi va haver alguns intents de camuflar la fitxa, fet que va continuar en edicions posteriors.³⁸

Un altre requeriment important que havien de tenir els participants dels Jocs Esportius Sant Jordi era el de disposar d'una llicència esportiva. Inicialment, aquesta llicència havia de ser de les delegacions de *Juventudes*, de la *Sección Femenina* o de les federacions esportives corresponents. Amb els anys aquest criteri, però, es va canviar, amb la intenció de diferenciar l'esport federat i l'escolar, perquè normalment els joves que participaven en les competicions de les federacions estaven més preparats. A partir dels Jocs de Sabadell de 1978, ja no es va permetre més la participació d'esportistes amb fitxa federativa, amb l'objectiu de convertir els Jocs Esportius Sant Jordi en una competició més representativa del món esportiu a nivell escolar. Amb aquesta exclusió, com deia Josep M. Ribas, president d'Esport Escolar de les Comarques de Barcelona, "se evitan así desigualdades por cuanto los chavales que hacen deporte de una manera mucho más seria tienen ventaja sobre los demás: preparación, entrenos, aptitudes, etc."³⁹ Sigui com sigui, el cert és que va costar diferenciar l'esport federatiu i l'escolar i, malgrat la intenció de no incloure esportistes amb fitxa federativa, es pot comprovar que hi va haver atletes que van participar en els Jocs Esportius Sant Jordi i que també ho havien fet en competicions federatives.

El nombre d'esportistes que participaven en cada edició dels Jocs Esportius Sant Jordi era del voltant de 3.000, més centenars d'entrenadors, delegats, àrbitres i organitzadors. En algunes edicions es va aconseguir aproximar-se als 3.500 esportistes, com és el cas de la de Manresa del 1976, però en d'altres va haver-hi una participació més baixa. L'edició realitzada a Vic el 1977 va ser la que va tenir menys participants: només 1.800 atletes a causa de la limitació que es va posar en

38. "Animación y colorido". *Sabadell*, 23-10-70.

39. SH. "Los Jocs Sant Jordi son representativos". *Diario de Sabadell*, 29-4-73.

la inscripció per problemes econòmics. El nombre de participants per comarca variava segons el potencial esportiu, que permetia participar en més o menys competicions. En general estava entre els 100 i els 200 participants per comarca. Les dades del quadre II, extretes a partir dels xandalls que es repartien entre els participants de cada comarca, són indicatives de la participació comarcal de l'any 1970.

QUADRE II
PARTICIPANTS PER COMARQUES EN ELS JOCS ESPORTIUS SANT JORDI
DE SABADELL 1970

Arenys de Mar	120	Mataró	155
Badalona	190	Sabadell	274
Berga	200	Martorell	107
Granollers	253	Terrassa	173
L'Hospitalet	150	Vic	190
Igualada	140	Vilafranca del Penedès	66
Manresa	210	Vilanova i la Geltrú	202
TOTAL			2.430

Font: Arxiu Històric de la Diputació de Barcelona. Lligall B-850

Durant els anys que van durar els Jocs Esportius Sant Jordi, la pràctica esportiva entre els alumnes de les escoles es va anar ampliant, en bona part gràcies a la intervenció dels patronats municipals d'esports i les escoles; però també aquesta competició esportiva va contribuir en la difusió de l'esport entre els joves i en la consolidació d'estructures organitzatives a les comarques. A mesura que augmentava la base d'esportistes, era proporcionalment menor el nombre dels qui tenien opció a participar en els Jocs. En els de Sabadell de l'any 1978 hi van participar al voltant de 3.000 escolars, mentre que el nombre d'alumnes de centres escolars de les comarques barcelonines, sense tenir en compte la capital, superava els 24.000. Per tant, només un 12,5% dels alumnes participaven en els Jocs. El quadre III ens mostra la difusió de l'esport escolar en les diferents comarques barcelonines, una difusió que anava en augment perquè l'any següent ja eren més de 30.000 els alumnes que participaven en l'esport escolar. Si observem el nombre de centres que participaven en les competicions escolars, trobem que entre el 1978 i el 1979 hi va haver un descens en el nombre d'escoles i entitats esportives inscrites, compensada per un augment del nombre d'esportistes de cada centre. En el mateix quadre III també podem observar que, entre 1978 i 1979, mentre algunes comarques descendien en el nombre d'alumnes que participaven en l'esport escolar, en

altres va augmentar de manera espectacular, cosa que va permetre que en conjunt el nombre d'esportistes que participaven en les competicions d'Esport Escolar de les Comarques de Barcelona augmentés. Finalment, també cal destacar el lideratge que en quantitat d'esportistes escolars tenien les comarques del Vallès Oriental i Occidental (Sabadell i Terrassa).

QUADRE III

CENTRES I ALUMNES QUE PARTICIPAVEN EN ELS CAMPIONATS ORGANITZATS PER ESPORT ESCOLAR DE LES COMARQUES DE BARCELONA

Comarca	1978				1979			
	Escola Pública	Escola Privada	Entitat Esportiva	Alumnes	Escola Pública	Escola Privada	Entitat Esportiva	Alumnes
Anoia	10	16	-	1.326	14	12	-	1.240
Alt Maresme	10	11	-	1.815	10	8	-	1.427
Badalona	14	34	-	138	-	-	-	-
Bages	16	12	-	2.121	16	13	-	2.869
Baix Llobregat	10	10	3	1.728	11	21	-	1.943
Berguedà	9	4	-	700	6	3	-	768
Garraf	10	9	-	1.788	8	10	-	1.721
Maresme	10	9	-	167	15	17	-	2.949
Martorell	20	8	-	1.313	12	3	-	2.303
Osona	7	12	-	930	10	11	-	2.612
Penedès	11	6	-	1.307	14	13	-	1.312
Sabadell	26	14	2	2.550	21	26	5	2.903
Terrassa	28	27	-	2.749	13	22	-	3.167
Vallès Oriental	32	20	21	6.066	29	14	-	5.063
TOTALS	213	192	26	24.398	179	173	8	30.277
	431				360			

Font: Esport Escolar de les Comarques de Barcelona. *Memoria temporada 77-78. Memoria temporada 78-79.* [Exemplars mecanografiats.]

Per conèixer la difusió i el potencial esportiu en l'àmbit escolar de les diferents comarques de la província de Barcelona, a més de les dades sobre el nombre de centres i esportistes del quadre III, completem la informació amb les dades de les medalles aconseguides en tres edicions dels Jocs Esportius Sant Jordi: la inicial, a

Sabadell el 1970; la del mig, a Manresa el 1975; i l'última, a Vic el 1980 (quadre IV). Encara que disposem de més resultats, si bé no els de totes les onze edicions, ens sembla que és prou indicatiu de quin era el punt de partida en el moment d'iniciar-se els Jocs l'any 1970, i de quin era el potencial esportiu de les diverses seleccions passats cinc anys i al final dels Jocs. Per poder tenir una visió més completa de com va evolucionar la difusió de l'esport escolar i el potencial esportiu a les comarques de Barcelona hem elaborat el quadre V, que especifica els primers classificats d'alguns dels esports més representatius que van competir en els Jocs Esportius Sant Jordi, amb dades de 1970, 1975 i 1980. No són edicions del tot equiparables, perquè la de Vic va ser molt més modesta, ja que hi faltaven força modalitats esportives, però en canvi ens mostren l'etapa completa dels Jocs Esportius Sant Jordi.

QUADRE IV
MEDALLES DELS JOCS ESPORTIUS SANT JORDI

Comarques	1970	1975	1980	Total
Arenys (Alt Maresme)	3	1	4	8
Badalona	5	10	10	25
Berga (Berguedà)	11	4	2	17
Granollers (Vallès Oriental)	18	26	13	57
L'Hospitalet	13	19	14	46
Igualada (Anoia)	1	22	6	29
Manresa (Bages)	30	28	23	81
Martorell	3	2	8	13
Mataró (Maresme)	31	17	13	61
Sabadell	68	31	8	107
Terrassa	12	18	5	35
Vic (Osona)	6	10	1	17
Vilafranca (Penedès)	2	8	8	18
Vilanova i la Geltrú (Garraf)	3	19	3	25
TOTALS	206	215	118	539

Font: Elaboració pròpia a partir de: Patronato Municipal de Deportes. *Boletín informativo*. Sabadell: Ajuntament de Sabadell, 1970, núm. 6, p. 10; i *VI Juegos Deportivos Provinciales Trofeo San Jorge*. Manresa 1975. *Resultados*. Dias 26 abril, 3, 10 y 17 de mayo. Barcelona: Diputació Provincial de Barcelona, 1975. Institut Municipal d'Esports de Vic.

A partir de la informació sobre els resultats, podem comprovar que l'any 1970 i durant els primers anys la selecció de Sabadell va dominar l'esport en aquestes edats. El 1970 el seu domini va ser aclaparador, el 1975 la seva superioritat ja no era tan clara i el 1980 va fer uns resultats discrets. El potencial inicial de la selecció de Sabadell li procedia especialment de l'atletisme i la natació, i en els esports col·lectius dominava en handbol i futbol. De mica en mica, però, la selecció de Sabadell va deixar de ser la capdavantera en algunes proves, mostra que l'esport escolar s'havia assentat també en altres poblacions de la província de Barcelona, que ja tenien capacitat per fer equips competitius. Per exemple, amb la construcció de piscines cobertes, altres poblacions de la província, com és el cas d'Igualada, van començar a disputar a Sabadell el domini que tenia en la natació. El predomini aclaparador de la selecció de Sabadell va començar a disminuir, encara que sempre va ser una de les principals potències esportives de les comarques de Barcelona. Ja en l'edició dels Jocs de Mataró de l'any 1972, Josep Burrull, alcalde de Sabadell i principal impulsor dels Jocs Esportius Sant Jordi, contestava de la següent manera a la pregunta sobre si Sabadell continuava essent la favorita: "Afortunadamente el nivel deportivo de distintas comarcas va en aumento, por lo que no es fácil para Sabadell mantenerse en la punta y, como que lo interesante es generalizar en el plano provincial y nacional la cantidad y calidad deportiva, hay que estimar como conveniente que las victorias se repartan entre las distintas comarcas; pues lo importante es que los Juegos resulten una auténtica competición deportiva sobre la base de la máxima igualdad de fuerzas entre cuantos participan, pero siempre en línea ascendente".⁴⁰

A partir de les medalles aconseguides, notem que altres seleccions comarcals importants que van dominar en l'esport per a joves durant aquells anys van ser les de Manresa (Bages), Mataró (Maresme), Granollers (Vallès Oriental) i l'Hospitalet de Llobregat (Baix Llobregat).⁴¹ La seva força provenia del domini en alguns esports, però també del fet que en les competicions de natació i de gimnàstica, on hi havia moltes proves i per tant es repartien més medalles, aquestes seleccions acostumaven a fer un bon paper. La resta de seleccions comarcals van tenir unes actuacions més irregulars, algunes amb papers molt discrets i d'altres amb uns resultats acceptables però sense destacar. Cal subratllar, però, que, tot i no ser de les seleccions que globalment obtenien més medalles, hi havia algunes comarques que dominaven completament algunes modalitats esportives. El cas més espectacular és el de la selecció de Vilanova i la Geltrú (Garraf), que va passar de no tenir pràcticament gim-

40. "D. José Burrull, su forjador, nos habla de los Juegos". *Iluro Sport*, 12-4-72.

41. Entre parèntesis el nom de la comarca amb què competien en les darreres edicions. Noteu que, mentre l'Hospitalet de Llobregat competia amb la selecció del Baix Llobregat, actualment la ciutat pertany a la comarca del Barcelonès.

nastes a dominar completament les proves de gimnàstica femenina. Així, en l'edició dels Jocs de 1975 va guanyar totes les medalles de les proves de gimnàstica femenina, que eren 15, mentre que en el conjunt de tots els esports n'obtenia 19. En el cas del tennis taula femení, la selecció de Berga (Berguedà) va aconseguir medalles en les competicions de tots aquells anys, cosa que demostra el paper capdavanter que tenia en aquest esport i l'alt nivell de les jugadores d'aquella comarca.

QUADRE V

RESUM DE LES CLASSIFICACIONS DELS JOCS ESPORTIUS SANT JORDI PER COMARQUES

<i>Esport</i>		1970	1975	1980
Atletisme masculí	80 m llisos	Sabadell	Granollers	Mataró
	1.000 m llisos	Sabadell	Sabadell	Osona
	80 m tanques	Sabadell	Vilanova	Martorell
	Relleus 4 x 80	Mataró	Sabadell	Anoia
	Salt d'alçada	Vilanova	Granollers	Bages
	Salt de llargada	Mataró	Granollers	Garraf
	Salt de perxa	Sabadell	Igualada	<i>Sense competició</i>
	Llançament de pes	Mataró	Granollers	Martorell
Llançament de disc	Sabadell	Terrassa	Bages	
Atletisme femení	60/80 m llisos	Manresa	Igualada	Terrassa
	300 m llisos	L'Hospitalet	Baix Llobregat	Martorell
	56/60/80 m tanques	Manresa	Mataró	Anoia
	Relleus 4x60/4x80	Sabadell	Igualada	Vallès
	Salt d'alçada	L'Hospitalet	Sabadell	Vallès
	Salt de llargada	Sabadell	Vilafranca	Vallès
	Llançament de pes	L'Hospitalet	Igualada	Vallès
Llançament de disc	<i>Sense competició</i>	Mataró	Bages	
Bàsquet masculí		Mataró	Manresa	Badalona
		Granollers	Baix Llobregat	Alt Maresme
		Manresa	Granollers	Penedès
Bàsquet femení		Badalona	Manresa	Bages
		Mataró	Granollers	L'Hospitalet
		Manresa	Baix Llobregat	Sabadell
Escacs		Manresa	Mataró	Mataró
		Mataró	Vilafranca	Penedès
		Manresa	Vilafranca	Alt Maresme
Futbol masculí		Sabadell	Sabadell	Mataró
		Granollers	Manresa	Penedès
		Arenys de Mar	Terrassa	Badalona

<i>Esport</i>		1970	1975	1980
Gimnàstica esportiva masculina		Mataró Manresa Mataró	Vilanova Vilanova Vilanova	<i>Sense competició</i>
Gimnàstica esportiva femenina		Sabadell Mataró Mataró	Vilanova Vilanova Vilanova	<i>Sense competició</i>
Handbol masculí		Sabadell Martorell Granollers	Granollers Terrassa Mataró	Sabadell Terrassa Vallès Oriental
Handbol femení		Sabadell Berga L'Hospitalet	Baix Llobregat Granollers Martorell	Martorell Bages Vallès Oriental
Hoquei patins		Sabadell Arenys de Mar Granollers	Terrassa Badalona Vilafranca	<i>Sense competició</i>
Natació masculina	100/50 m crol 100/50 m braça 100/50 m esquena 100/50 m papallona	Sabadell Sabadell Terrassa Sabadell	Sabadell Igualada Sabadell Sabadell	Bages Badalona Bages Terrassa
Natació femenina	100/50 m crol 100/50 m braça 100/50 m esquena 100/50 m papallona	Manresa Sabadell Manresa Sabadell	Manresa Igualada Sabadell Igualada	Bages Bages Bages Bages
Tennis taula masculí		Badalona Sabadell Sabadell	Terrassa Terrassa Granollers	Anoia Berguedà Penedès
Tennis taula femení		Terrassa Granollers Berga	Berga Berga Igualada	Berguedà Terrassa Martorell
Voleibol masculí		Arenys de Mar Igualada Granollers	Granollers Igualada Badalona	Alt Maresme Martorell Penedès
Voleibol femení		Manresa Granollers Sabadell	Mataró Manresa Badalona	Bages Terrassa Mataró

Font: Elaboració pròpia a partir de les mateixes fonts del Quadre IV.

A més dels esports del quadre V, des de la primera edició dels Jocs a Sabadell també es van posar en pràctica en algunes edicions altres esports com són el judo, el tir amb arc, l'anomenat tir pneumàtic (amb escopetes d'aire comprimit) o el patinatge artístic. Tots eren força minoritaris en el món esportiu català, i amb la seva inclusió en els Jocs Esportius Sant Jordi es volien potenciar. En el transcurs dels Jocs es van continuar introduint esports minoritaris. El 1972 a Mataró es van iniciar les proves de vela, modalitat optimist, que en altres edicions es van realitzar en ciutats que no eren la seu dels Jocs: el 1973 a Arenys de Mar i el 1974 a Vilanova i la Geltrú. El 1973, a Badalona, es va introduir el ciclisme, un esport que segurament no era minoritari entre els esportistes adults però sí entre els joves i nens. El 1974, a l'Hospitalet de Llobregat, es van ampliar les proves de gimnàstica amb proves d'aparells i mans lliures. El 1976, a Terrassa, es va realitzar per primera i última vegada una competició d'hoquei herba. La introducció d'esports minoritaris era un objectiu dels Jocs Esportius Sant Jordi, perquè això permetia a molts joves la possibilitat de practicar-los. S'havia estudiat la possibilitat de realitzar proves d'esgrima, però es va haver de desestimar fonamentalment perquè no es disposava de prou persones preparades per difondre'l entre els joves.⁴²

Un altre esport minoritari en aquells moments era l'esquí. Seguint el model dels Jocs Olímpics, la Diputació de Barcelona també va organitzar uns Jocs Sant Jordi d'Hivern des de l'any 1971 fins al 1978. Els Jocs d'Hivern tenien com a seu la població de Berga i es realitzaven a l'estació d'esquí de Rasos de Peguera, en unes dates que no coincidien amb la resta de competicions. Comptaven amb la participació d'un centenar d'esquiadors, masculins i femenins, que realitzaven proves de descens, eslàlom, relleus i fons. La realització dels Jocs d'Hivern va permetre a un selecte grup de joves de realitzar competicions d'esquí, a la vegada que va ser una forma d'impulsar l'estació d'esquí de Rasos de Peguera, en la qual la Diputació de Barcelona havia fet aportacions econòmiques per al seu condicionament.

El més important per a la difusió d'aquests esports minoritaris no era una competició d'uns quants dies, sinó la consolidació en diferents poblacions de la província de grups que els practiquessin tot l'any, cosa que es va aconseguir en alguns casos i en d'altres no. Els Jocs Esportius Sant Jordi van contribuir a difondre els esports minoritaris, així com aquells que no ho eren tant, quan, com deia un periodista de Mataró, s'aconseguia que estiguessin durant tot l'any "en la mente de muchísimos de nuestros pequeños y en no pocos de nuestros dirigentes y autoridades comarcales."⁴³

42. Entrevista personal a Josep Burrull, Sabadell 29-1-2002

43. "Las medallas". *Iluro Sport*, 5-4-72.

Epíleg: el paper dels Jocs Sant Jordi en la difusió de l'esport escolar

Des de l'inici de l'article ja hem fet un especial esment de l'objectiu que perseguia l'organització dels Jocs Esportius Sant Jordi: promoure la pràctica esportiva entre els joves en edat escolar. El repàs que hem fet de la trajectòria d'aquesta competició durant el període 1970-1980 ens ha permès veure'n l'evolució, sotmesa als canvis socials i polítics que portaren el país d'una dictadura a una democràcia. L'esport i sobretot la funció social que representa no han estat al marge d'aquests canvis. Sota el model dels Jocs Olímpics moderns, els Jocs Esportius Sant Jordi han evolucionat des d'una escenografia més espectacular i una organització i desenvolupament més jerarquitzats cap a un model més participatiu i adequat a les noves necessitats. L'avaluació quantitativa a partir de les xifres de participants donaria un resultat positiu. Malgrat tot, l'estructura dels Jocs no es va adequar als canvis polítics del país, potser perquè resultava inadequada en un context diferent al dels seus orígens. L'evolució de la pràctica esportiva va superar i deixar enrere els plantejaments inicials, les estructures van quedar desfasades i, sota aquesta tendència, els Jocs van deixar de tenir el seu sentit inicial. En definitiva, els Jocs Esportius Sant Jordi se'ns representen com un exemple d'allò que ha sustentat l'esport i la difusió de l'esport entre els joves: el paper dels poders polítics, la utilització de l'esport com a element formatiu i, per tant, sotmès a la manipulació de les classes i grups dirigents, i el variable pes específic de l'esport i l'educació física en l'educació dels infants i els joves. I també se'ns representen com una iniciativa que va voler aprofitar algunes oportunitats per millorar la pràctica esportiva d'una joventut que rebia una formació física i esportiva molt deficient durant l'escolarització obligatòria.